पाठ्यक्रमस्य कूटक्रमाङ्कः-SKT305

पाठ्यक्रमस्य शीर्षकम्– संस्कृतकाव्यम्

क्रेडिट :04 [एकम् क्रेडिट व्याख्यानम् – संघटितकक्ष्यागतिविधेः वैयक्तिकसम्पर्कस्य च १० होरासमानम्, प्रयोगशालायाः/व्यावहारिककार्यस्य/अनुशिक्षणस्य/शिक्षकनियन्त्रितगतिविधीनां ५ होरासमानम्, अन्यकार्याणि यथा स्वतन्त्रयव्यक्तिगरकार्याणि, सामूहिककार्याणि, निर्धारितानि अनिवार्य/वैकल्पिककार्याणि, साहित्यसमीक्षा, पुस्तकालयकार्याणि, तथ्यसंग्रहाः, शोधपत्रलेखनम्, संगोष्ठीपत्रलेखनादिम् १५ होरासमानं भवति]

पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यानि – पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यं छात्रेभ्यः काव्यशास्त्रस्य परिचयेन सह अस्मत्पूर्वजानां काव्यकाराणां काव्यरचनाशैल्याः ज्ञानप्रदानम्, नूतनकाव्यादिसर्जनकौशलस्य विकाससम्पादनेन नाट्यशास्त्रीयतत्त्वानां च परिचयप्रदानेन सहैव संस्कृतवाङ्मयस्य अत्यन्तं विस्तृतनाट्यसाहित्यस्य परिचयप्रदानपूर्वकं अस्माकं नाट्यशास्त्रीयपरम्पराणां विषये गभीराध्ययनाय अवसरप्रदानमस्ति ।

उपस्थिते अनिवार्यता - पाठ्यविषयस्य पूर्णतया अवबोधाय तस्य च लाभानां सुनिश्चयाय छात्राणाम् कक्ष्यासु उपवेशनम् अत्यन्तमनिवार्यमस्ति । कक्ष्यासु न्यूनतम ७५% उपस्थितिः न भवति चेत् छात्राणां परीक्ष्यासु उपवेशस्य अवसरः निरस्तीकर्तुं शक्यते ।

मूल्याङ्कनस्य मापदण्डः –

- माध्यमिकी परीक्षा – 25%
- सत्रान्तपरीक्षा – 50%
- सततम् आन्तरिकमूल्याङ्कनम् – 25%
    - पुस्तकालयकार्यम् – 5%
    - गृहकार्यम् - 5%
    - कक्षापरीक्षा – 10%
    - कक्षाप्रस्तुतिः – 5%

<u>विषयान्तर्वस्तु</u>

अन्वितिसंख्या	विषयः	होराविभागः

1. रघुवंशम् –
    - प्रथमसर्गः
    - चतुर्दशसर्गः
2. कुमारसम्भवम् –
    - प्रथमसर्गः
    - द्वितीयसर्गः

पाठ्यक्रम कूटक्रमाङ्कः-SKT306 श्रेयांकाः– ४

पाठ्यक्रमविवरणम्- **संस्कृतगद्यम्**

श्रेयाङ्काः :04 [एकश्रेयाङ्कव्याख्यानम् – संघटितकक्ष्यागतिविधेः वैयक्तिकसम्पर्कस्य च १० होरासमानम्, प्रयोगशालायाः/व्यावहारिककार्यस्य/अनुशिक्षणस्य/शिक्षकनियन्त्रितगतिविधीनां ५ होरासमानम्, अन्यकार्याणि यथा स्वतन्त्रव्यक्तिगतकार्याणि, सामूहिककार्याणि, निर्धारितानि अनिवार्य/वैकल्पिककार्याणि, साहित्यसमीक्षा, पुस्तकालयकार्याणि, तथ्यसंग्रहाः, शोधपत्रलेखनम्, संगोष्ठीपत्रलेखनादिकम् १५ होरासमानं भवति]

पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यानि – पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यानि – पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यं छात्रेभ्यः संस्कृतगद्यस्य परिचयप्रदानेन सहैव वासवदत्तायाः कादम्बर्याश्च चितांशानां गभीराध्ययनाय अवसरप्रदानमस्ति।

उपस्थितेः अनिवार्यता - पाठ्यविषयस्य पूर्णतया अवबोधाय तस्य च लाभानां सुनिश्चयाय छात्राणाम् कक्ष्यासु उपवेशनम् अत्यन्तमनिवार्यमस्ति । कक्ष्यासु न्यूनतम ७५% उपस्थितिः न भवति चेत् छात्राणां परीक्ष्यासु उपवेशस्य अवसरः निरस्तीकर्तुं शक्यते।

मूल्याङ्कनस्य मापदण्डः –

(क)	माध्यमिकी परीक्षा	–	25%
(ख)	सत्रान्तपरीक्षा	–	50%
(ग)	सततम् आन्तरिकमूल्याङ्कनम्	–	25%
(घ)	पुस्तकालयकार्यम्	–	5%
(ङ)	गृहकार्यम्	-	5%
(च)	कक्षापरीक्षा	–	10%
(छ)	कक्षाप्रस्तुतिः	–	5%

विषयवस्तु

कादम्बर्याम् -

- शूद्रकवर्णनम्
- चाण्डालकन्यावर्णनम्
- शुकनासोपदेशः
- महाश्वेतावृत्तान्तः

वासवदत्तायाम् –

- प्रास्ताविकम्
- कन्दर्पकेतुवर्णनम्
- व्याकरणनेव सरक्तपादेन----समाप्तिपर्यन्तम्

पाठ्यक्रम कूटक्रमाङ्कः - SKT311

पाठ्यक्रमस्य शीर्षकम् – भारतीयदर्शनं विशेषतः योगः

श्रेयाङ्काः - 04 [एकः श्रेयाङ्कः व्याख्यानम् – संघटितकक्ष्यागतिविधेः वैयक्तिकसम्पर्कस्य च १० होरासमानम्, प्रयोगशालायाः/व्यावहारिककार्यस्य/अनुशिक्षणस्य/शिक्षकनियन्त्रितगतिविधीनां ५ होरासमानम्, अन्यकार्याणि यथा स्वतन्त्रयव्यक्तिगरकार्याणि, सामूहिककार्याणि, निर्धारितानि अनिवार्य/वैकल्पिककार्याणि, साहित्यसमीक्षा, पुस्तकालयकार्याणि, तथ्यसंग्रहाः, शोधपत्रलेखनम्, संगोष्ठीपत्रलेखनादिम् १५ होरासमानं भवति]

पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यम् – पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यं वर्तते यत् योगसूत्रस्य प्रथमद्वितीयपादयोः सम्पूर्णपरिचयः, अतः योगतत्त्वनिष्पादनञ्च। भारतीयदर्शनस्य सम्पूर्णपरिचयः, तत्त्वविवेचनञ्च। इदानीं भारतीयदर्शनस्य उपयोगिता वर्णनम्।

उपस्थिते अनिवार्यता - पाठ्यविषयस्य पूर्णतया अवबोधाय तस्य च लाभानां सुनिश्चयाय छात्राणाम् कक्ष्यासु उपवेशनम् अत्यन्तमनिवार्यमस्ति। कक्ष्यासु न्यूनतम ७५% उपस्थितिः न भवति चेत् छात्राणां परीक्ष्यासु उपवेशस्य अवसरः निरस्तीकर्तुं शक्यते।

मूल्याङ्कनस्य मापदण्डः –

माध्यमिकी परीक्षा – 25%

सत्रान्तपरीक्षा – 50%

सततम् आन्तरिकमूल्याङ्कनम् – 25%

- पुस्तकालयकार्यम् – 5%
- गृहकार्यम् - 5%
- कक्षापरीक्षा – 10%
- कक्षाप्रस्तुतिः – 5%

योगसूत्रम्

विभाग – क

१. योगसूत्रम्, योगसूत्रस्य रचयिता महर्षिपतञ्जलिः
२. पतञ्जलेः कृतिः, योगपरम्परा, योगसांख्ययोः सामान्य परिचयः

विभाग – ख (समाधिपादः)

१. योगस्य संज्ञा – चित्तवृत्तिनिरोधः,
२. चित्तस्य पञ्चभूमयः
३. वृत्तिः का ? वृत्तेः प्रकाराः
४. त्रीणि प्रमाणानि
५. निद्रा, स्मृतिः, वैराग्यम्
६. समाधि (सम्प्रज्ञातः, असम्प्रज्ञातः)
७. ईश्वरः
८. सवितर्कः, निर्वितर्कः

विभाग – ग (साधनपादः)

१. पञ्चक्लेशाः (अविद्यास्मितारागद्वेषाभिनिवेशाः)
२. आत्मा, प्रज्ञा
३. अष्टाङ्गयोगः
४. आसनम् (योगासननानां दशदिवसात्मिका प्रायोगिकी कक्षाः)
५. प्राणायामः

भारतीयदर्शनम्

विभाग – घ (न्यायवैशेषिकम्)

१. कार्यकारणम्- समवायिकारणम्, असमवायिकारणम्, निमित्तकारणम्
२. वैशेषिकपरमाणुवादः
३. न्यायमते प्रमाणम् , तेषां प्रकाराः
४. न्यायमते प्रत्यक्षः , तेषां प्रकाराः
५. न्यायमते अनुमानम्
६. हेत्वाभासः, परामर्शः
७. वाक्यविवेचनम्- आकांक्षा, योग्यता, सन्निधिः, तात्पर्यम्
८. न्यायमते षोडशपदार्थः

विभाग – ङ (सांख्ययोगः)

१. सत्कार्यवादः
२. प्रकृतिः , गुणत्रयम्
३. सृष्टिक्रमः
४. पञ्चविंशतितत्त्वानि
५. पुरुषबहुत्वम्
६. समाधिः, समाधेः प्रकाराः
७. पञ्चक्लेशाः
८. अष्टाङ्गयोगः

विभाग- च (मीमांसा)

१. धर्मलक्षणम्
२. भावना, विधेः लक्षणम्
३. वेदः अपौरुषेयः

विभाग – छ (अद्वैतवेदान्तः)

१. ब्रह्म
२. माया
३. अध्यासः
४. अनुबन्धचतुष्टयम्
५. पञ्चीकरणम्
६. मोक्षः

सन्दर्भग्रन्थसूची

- कर्णाटकः, डा. विमला, पातञ्जलयोगसूत्रवृत्तिः, कृष्णदास अकादमी, वाराणसी, 1996

- शास्त्री, पण्डित ढुण्डिराज शास्त्री, योगसूत्रम्, चौखम्भा संस्कृत संस्थानम्, वाराणसी, 2009
- आरण्य, हरिहरानन्दः, पातञ्जलयोगदर्शनम् , मोतिलाल वनारसीदास, नइ दिल्ली
- उपाध्याय, वलदेव, भारतीयदर्शनम्, चौखम्भा संस्कृत संस्थानम्, नइ दिल्ली

व्याख्यानयोजना

व्याख्यानसंख्या	व्याख्यानविषयः	निर्धारितपुस्तकानि
१	योगसूत्रम्, योगसूत्रस्य रचयिता महर्षि पतञ्जलिः	१,२,३
२	पतञ्जलेः कृतिः, योगपरम्परा, योगसांख्ययोः सामान्य परिचयः	१,२,३
३	योगस्य संज्ञा – चित्तवृत्तिनिरोधः	१,२,३
४	योगस्य संज्ञा – चित्तवृत्तिनिरोधः,	१,२,३
५	वृत्ति का ? वृत्तेः प्रकाराः	१,२,३
६	त्रीणि प्रमाणानि	१,२,३
७	निद्रा, स्मृति, वैराग्यम्	१,२,३
८	समाधि (सम्प्रज्ञात, असम्प्रज्ञात)	१,२,३
९	ईश्वरः	१,२,३
१०	सवितर्कः, निर्वितर्कः	१,२,३
११	पञ्चक्लेशा (अविद्यास्मितारागद्वेषाभिनिवेशः)	२,३
१२	आत्मा, प्रज्ञा	२,३
१३	अष्टाङ्गयोगः	२,३
१४	आसनम्	२,३
१५	प्राणायामः	२,३
१६	कार्यकारणम्- समवायिकारणम्, असमवायिकारणम्, निमित्तकारणम्	४
१७	वैषेशिकपरमाणुवादः	४
१८	न्यायमते प्रमाणम् , तेषां प्राकाराः	४
१९	न्यायमते प्रत्यक्षः , तेषां प्राकाराः	४
२०	न्यायमते अनुमानम्	४
२१	हेत्वाभास, परामर्शः	४
२२	वाक्यविवेचनम्- आकांक्षा, योग्यता, सन्निधिः, तात्पर्यः	४
२३	न्यायमते षोडशपदार्थः	४
२४	सत्कार्यवादः	४
२५	प्रकृतिः , गुणत्रयः	४
२६	सृष्टिक्रमः	४
२७	पञ्चविंशतितत्त्वानि	४
२८	पुरुषवहुत्वम्	४
२९	समाधिः, समाधेः प्रकाराः	४

३०	पञ्चक्लेशा	४
३१	अष्टाङ्गयोगः	४
३२	धर्मलक्षणम्	४
३३	भावना, विधेः लक्षणम्	४
३४	वेदः अपौरुषेयः	४
३५	ब्रह्म	४
३६	माया ३७ अध्यासः ४	४
३८	अनुवन्धचुष्टयम्	४
३९	पञ्चिकरणम्	४
४०	मोक्षः	४

पाठ्यक्रम कूटक्रमाङ्कः- SKT321 श्रेयांकाः– ४

पाठ्यक्रमविवरणम्- **पाणिनीयव्याकरणस्य वैज्ञानिकता**

श्रेयाङ्काः :04 [एकश्रेयाङ्कव्याख्यानम् – संघटितकक्ष्यागतिविधेः वैयक्तिकसम्पर्कस्य च १० होरासमानम्, प्रयोगशालायाः/व्यावहारिककार्यस्य/अनुशिक्षणस्य/शिक्षकनियन्त्रितगतिविधीनां ५ होरासमानम्, अन्यकार्याणि यथा स्वतन्त्रव्यक्तिगतकार्याणि, सामूहिककार्याणि, निर्धारितानि अनिवार्य/वैकल्पिककार्याणि, साहित्यसमीक्षा, पुस्तकालयकार्याणि, तथ्यसंग्रहाः, शोधपत्रलेखनम्, संगोष्ठीपत्रलेखनादिकम् १५ होरासमानं भवति]

पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यानि –पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यं छात्रेभ्यः पाणिनीयव्याकरणस्य वैज्ञानिकतायाः परिचयप्रदानेन सहैव पाणिनीयव्याकरणस्य वैज्ञानिकतासाधकानां धातुप्रत्ययादीनां गभीराध्ययनाय अवसरप्रदानमस्ति।

उपस्थितेः अनिवार्यता - पाठ्यविषयस्य पूर्णतया अवबोधाय तस्य च लाभानां सुनिश्चयाय छात्राणाम् कक्ष्यासु उपवेशनम् अत्यन्तमनिवार्यमस्ति । कक्ष्यासु न्यूनतम ७५% उपस्थितिः न भवति चेत् छात्राणां परीक्ष्यासु उपवेशस्य अवसरः निरस्तीकर्तुं शक्यते।

मूल्याङ्कनस्य मापदण्डः –

(क) माध्यमिकी परीक्षा – 25%
(ख) सत्रान्तपरीक्षा – 50%
(ग) सततम् आन्तरिकमूल्याङ्कनम् –25%
(घ) पुस्तकालयकार्यम् – 5%
(ङ) गृहकार्यम् - 5%
(च) कक्षापरीक्षा – 10%
(छ) कक्षाप्रस्तुतिः – 5%

अन्वितिसंख्या विषयः

१ शब्दानुशासनम्
२ वर्णविज्ञानम्
३ उच्चारणस्थानानि, प्रयत्नाः वर्णप्रयोगश्च
४ सूत्रक्रमबद्धतायाः वैशिष्ट्यम्
५ शब्दनित्यत्वम्
६ शब्दब्रह्मणः यथार्थस्वरूपम्
७ चतुर्विधा वाक्
८ सूत्रोच्चारणेन आन्तरिकः व्यायामः रोगनिवृत्तिश्च
९ सङ्गणकाय पाणिनीयव्याकरणस्य महत्ता
१० ध्वनिसिद्धान्तः
११ पाणिनीयव्याकरणे असंख्यनूतनशब्दनिर्माणसामर्थ्यम्
१२ पाणिनिनये संस्कृतेतरभाषाणां व्यवस्था

परिभाषा, अतिदेशः, अधिकारः, पूर्वत्रासिद्धम्, तदन्तविधिः, धातुविज्ञानम्, लकारार्थः, समासविज्ञानम्, तद्धितविज्ञानम्, कृदन्तविज्ञानम्, कारकविज्ञानम्